

etiam ipsi, tot terrarum, tot marium, tot solitudinum plagis disjuncti, Romano tamen se Pontifici submitunt. Ergo si tantam, ac tam late fusam potestatem, neque Dei jussu Pontifex, neque hominum voluntate consecutus est, sed sua sibi vi vindicavit, dicat, velim, Lutherus, quando in tantæ ditionis erupit possessionem; non potest obscurum esse initium tam immensæ potentiae, præsertim si intra hominum memoriam nata sit.

5. *Henrici VIII lapsus.*—Hæc scripsit rex ille, quo tempore fuit Romanæ Ecclesiæ addictissimus. Postea vero, nimio Annæ Bolenæ flagrans amore, a Sede Apostolica facultate, quam sæpius petierat, non obtenta, et legitima sua uxore Catherina Catholicorum Hispaniæ regum filia repudiata, prædictam Annam, omni reclamante jure, duxit uxorem. Qui, ut impunius (ut sibi videbatur) faceret, seipsum Ecclesiæ Anglicanæ caput constituens, et ab omnibus haberi, dicique decernens, vero Christi in terris Vicario denegavit auctoritatem. Hæc basis, hoc fundamentum, et origo novi nati in Anglia Evangelii. Neque ipsi diffitentur aut erubescunt Protestantes, ut vulgatum est in illius temporis historiis ¹.

6. *Sub Eduardo Zuingliana secta introducitur.*—Post ejusmodi vero illius Ecclesiæ caput ex turpissimis principiis obortum, anno Dominicæ incarnationis 1546, aliud non minus firmum, et regimini ecclesiastico aptum (puer nempe novem annorum, Eduard. VI) utrumque moderaturum corpus, spirituale et temporale, ipse licet alterius indigens regimine, successit. Quem etsi pater in fide catholica (uno dempto primatus Ecclesiæ titulo) educari jusserat, hoc tamen spreto Henrici regis mandato, Zuinglianam Henrico omnium maxime exosam amplexatus est sectam, Pontificiamque exercuit auctoritatem, eo quod (ut in illius rescripto quodam legitur) *omnis juris dicendi auctoritas, atque etiam jurisdictio omnimoda, tam illa, quæ ecclesiastica dicitur, quam secularis, a regia potestate velut a supremo capite manat.* Cum plurimæ igitur innovationes per totum fere septennium fierent, Regius tandem juvenis pridie nonas Julii, ætatis suæ anno 16, regni vero 7, e vivis excessit, eoque extincto, et ipsa itidem Zuingliana secta in Anglia pene extincta est.

¹ Surius, in Historia nostri temporis. Cochleus in Historia Lutheri. Mauritius Canneus in historia de Martyrio Carthusianorum.

7. *Sub Maria fides restituitur.*—Subsecutum est etenim felicissimum illud regnum Mariæ, lectissimæ pariter ac religiosissimæ in omnibus feminæ, quæ post obtentam cœlesti auxilio inexpectatam ab inimicis victoriam, sua sola pietate et religione mota, primatus titulum a patre et fratre usurpatum respuit, et e stylo regio delevit, pristinamque quam semper professa fuerat, catholicam religionem, divina mirifice cooperante potentia, Pontificis interposita auctoritate, per omne suum regnum restituit. Sed ob patris vel subditorum peccata, hoc tanto Romanæ fidei publicæ professionis bono, præclarissimæ reginæ morte, post quinquennium et quatuor menses, privata est Anglia.

8. *Elisabetha Calvinianam sectam in regnum iniecit.*—Mariæ in regno successit Elisabetha, tertia Henrici soboles, non vero in pietate ac religione. Nam pro catholica, Calvinianæ sectæ formam statim in regnum induxit. Et quamvis in primo Parlamento non fore caput Ecclesiæ appellandam visum fuerit, quia Calvinio nomen illud in patre displicuerat, nihilominus supremæ gubernatricis Anglicanæ Ecclesiæ (quod in idem recidit) sibi nomen assumpsit, subditosque ad illud solemni juramento confirmandum compulsi, multisque legibus in variis comitiis editis, omnimodam in spiritualibus potestatem regio sceptro annexam esse voluit, decrevit, ac declaravit. Et in hoc statu ac professione religionis, quamdiu Elisabetha vixit, Anglia perseveravit.

9. *Status Angliæ sub Jacobo.*—Illa vero demortua, Serenissimus Jacobus reginæ Scotiæ Mariæ filius, et in regno hæres, sceptrum etiam Anglicani regni consecutus est, neque hoc suo jure contentus, simul cum illo primatum cum suprema spirituali potestate in universam Britanniam usurpavit, sectam autem vel Calvinianam, vel parum ab ea diversam profitetur, et a suis subditis totis conatibus recipi et observari studet. Et nihilominus semetipsum non solum Catholicum, sed etiam fidei vere christianæ, catholicæ, et apostolicæ defensorem et propagatorem profitetur. Quantum vero titulus hic a veritate aberret, quantumque facta verbis contraria sint, videndum superest.

CAPUT II.

SECTAM ANGLICANAM A FIDE VERA DISCESSISSE.

1. *Dilemma efficax proponitur.*—Prior pars dilemmatis ostenditur. — Assertionem hanc

evidenti consecutione ex narratione, et rerum mutatione in superiori capite proposita, in hunc modum colligo. Interrogo enim an fides illa, quam per Augustinum, et alios verbi Dei ministros, a Gregorio missos Anglia recepit, et usque ad Henricum VIII retinuit, vera fuerit necne. Nam quidquid horum eligatur, facile, ut existimo, convincemus, eam, quam nunc rex Angliæ profitetur, fidem vere Christianam non esse. Argumentum hoc sumere mihi videor ex Augustino, lib. 2 contra ep. Gaudent., c. 7, ubi Donatistas sic urget: *Dic mihi utrum eo tempore Ecclesia, quando secundum vos, omnium criminum reos recipiebat, etc., malorum contagione perierat, an non perierat, etc., et infra: Responde, utrum Ecclesia perierit, an non perierit? Elige quod putaveris: si jam tunc perierat, Donatum quæ peperit? Si autem tot in eam sine baptismo (utique secundo) aggregatis perire non potuit, responde, quæso, ut ab ea se tanquam malorum communione devitans, pars Donati separaret, quæ dementia persuasit?* Simili enim modo interrogamus: vel tempore Gregorii Ecclesia perierat, vel non perierat. Si perierat, Anglicanam Ecclesiam quæ genuit? Si non perierat, ut ab ea se Anglia sub Henrico separaret, quæ dementia persuasit, aut quomodo potest catholica esse, quæ in separatione ab Henrico facta perseverat? Nam imprimis si antiqua illa fides vera fuit, defectio ab illa repugnans est et contraria veræ fidei; at vero secta quam nunc Anglia profitetur, nihil aliud est quam defectio, seu rebellio quædam ab illa fide; quomodo ergo potest vera fides dici aut reputari? *Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidei cum infideli?* Fieri enim non potest, ut contraria simul in idem convenient: defectio autem a vera fide contraria est ipsi fidei christianæ; ergo non potest secta, introducta per defectionem a christiana fide, ejusdem nomen, nedum veritatem usurpare. Etenim divina fides, qualis christiana est, mutari non potest, neque inconstantiam pati: nam Deus, in cuius veritate nititur, seipsum negare non potest, vel (quod perinde esset) quod semel dixit retractare; ergo secta, quæ per defectionem a divina et catholica fide introducta est, non potest esse divina fides, sed humana inventio, vanaque opinio.

¹ 2 Ad Cor. 6.

2. Atque hunc discursum confirmat egregie reprehensio Pauli, quæ non minus in Anglos quam in Galatas convenit: *Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, et volunt convertere Evangelium Christi;* id est (exponente Chrysostomo) *sunt aliqui, qui mentis vestræ obtutum opinionibus suis turbant, et subvertere volunt Christi Evangelium, quod unicum est, et præter illud non potest esse aliud.* Ergo omnis doctrina, quæ ab illo unico Evangelio deficit, humana opinio est, et secta veritati divinæ contraria. Nomine enim *Evangelii*, ut exposuit August., lib. 3 cont. litter. Petil., c. 6, omnem catholicam doctrinam Paulus comprehendit, de qua subjungit: *Licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præter id quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Quod iterum statim repetit, *ut fidei Catholicæ firmitatem et stabilitatem exaggeraret*, ait Hieronymus; *quia si fieri posset ut Apostoli et Angeli mutarentur, tamen non esset ab eo, quod semel acceptum fuerat, recedendum;* et latissime Lirinens., cap. integro 12, ubi inter alia inquit: *Tremenda districtio, propter adserendam primæ fidei tenacitatem, nec sibi, nec cæteris coapostolis pepercisse. Parum est, etiam si Angelus, etc.* Igitur si prior doctrina Anglis prædicata, et ab eis fideliter recepta, divina fuit, defectio ab illa non potest esse translatio in aliam fidem veram, sed potius est fidei perversio et conturbatio.

3. *Qui negat aliquid fidei totam subvertit.*—Advertitque eleganter Hieronymus (quod maxime pro sequenti doctrina considerandum est) hæc dici a Paulo, de his qui in eundem credebant Deum, et easdem Scripturas habebant, proprio tamen spiritu eas interpretabantur, et ita Evangelium novum introducebant, seu mutare, antiquare, et in aliud convertere conabantur: *Sed non valent* (ait Hieronymus) *quia hujusmodi naturæ est, ut non possit aliud esse quam verum est.* Et subjungit: *Omnis, qui Evangelium alio interpretatur spiritu et mente, quam scriptum est, credentes turbat, et convertit Evangelium Christi, ut quod in facie est, post tergum faciat, et ea, quæ post tergum sunt, vertat in faciem.* Chrysostomus tandem, divino quidem, ut apparet, spiritu motus, quasi præsentem schismatis causam, et Ecclesiæ Anglicanæ statum

¹ Ad Galatas 1.

contuitus, advertere nos jubet, dicens: *Audiant quid dicit Paulus, nimirum, illos subvertisse Evangelium, qui paululum quoddam rerum intecerunt. Nam ut ostenderet quod pusillum quoddam perperam admistum, totum corrumpit, dixit subverti Evangelium. Nam sicut qui de moneta regia paululum de impressa imagine amputaverit, totam monetam adulterinam reddit; ita quisquis sanæ fidei vel minimam particulam subvertit, in totum corrumpitur, ab hoc initio semper ad deteriora procedens. Ubi sunt igitur qui nos ut contentiosos damnant, eo quod cum hæreticis habemus dissidium, dictitantque nullum esse discrimen inter nos et illos, sed ex principatus ambitu proficisci discordiam?* Sic igitur Serenissimus Angliæ Rex, vel alii, qui ejus schisma et sectam profitentur, fidem catholicam, quæ in regno illo prius vigeat, ne dicant, in parvis, paucis, aut minimis defecisse, aut humanum esse de principatus ambitione dissidium obtendant. Nam quacumque ex causa fidei doctrinæ defuerint, in re quantumvis minima, totam fidem catholicam perturbant et amiserunt. Eo vel maxime quod non in paucis nec in minimis rebus, sed in maximis fidei fundamentis, ut mox patefiet, deviarunt. Sit igitur constans et manifestum, si Anglicana fides usque ad defectionem Henrici VIII catholica fuit, sectam, quam ab illo tempore profitetur, fidem veram non esse, sed catholicæ fidei perturbationem aut corruptionem. Atque hæc videntur de priori membro sufficere, nam et res est per se satis clara et evidens, et, quantum ex verbis regis conjicere valeo, tam ipse quam alii Protestantes partem aliam censent esse præhabendam.

4. *Altera pars dilemmatis confirmatur. — Stultissimum hæretici dictum.* — Hanc igitur egregiam rationem defectioni suæ obtendent. Ante regis, nempe Henrici, ejus nominis VIII, tempora, Angliam fidem catholicam amisisse, ac subinde propter mutationem ab Henrico factam, in fide neutquam aberrasse, sed ad illam potius tunc rediisse, Henricique delictum, Anglorum fuisse salutem, quia per illud, vel occasione illius illuminati sunt, et a tenebris in quibus versabantur, erepti. Neque enim defuit quidam ex illorum pseudopropheta¹, qui in hunc modum exclamaverit: *O veræ, et non sine divino numine conciliatæ nuptiæ, cælestique partus ac progenies, quibus*

¹ Calvinista quidam, lib. 2 de Henrici Martirionio, Londini edito anno 1583.

patria a servitute et caligine plus quam Ægyptiaca erepta, atque liberata et ad verum Christi cultum revocata est. Tanta est enim humanæ mentis infirmitas, ut a Deo derelicta, et suis desideriiis tradita, tenebras vocet lucem, et lucem tenebras, sibi persuadeat lumen evangelicæ veritatis inter turpissimas voluptates eluxisse, et (quod absurdissimum est) nefandas nuptias peculiari divinæ providentiæ attribuat. Hæc enim omnia errata in illis continentur verbis. Et præterea ex eisdem conjectare licet, eo tempore jam fuisse in Anglia apud multos introductam eam de antiqua sua fide existimationem, quod falsa fuerit, et non catholica.

5. *Sanderus in Eduardo VI. — Henrici VIII testimonio Angliam ante illum fidem catholicam retinuisse ostenditur.* — Verumtamen hic error confutari potest imprimis ejusdem Henrici VIII testimonio, quod apud regem Angliæ necesse est ut auctoritatem habeat, si constanter loqui, et primatum, quem usurpat, aliqua defendere auctoritate velit. Ipse enim Henricus jam moribundus Eduardum filium, quem hæredem relinquebat, in fide catholica, uno tantum excepto primatus articulo, educari voluit et mandavit. Per fidem autem catholicam sine dubio intellexit fidem illam, quam cum Ecclesia Romana ipse prius cum suo regno professus fuerat: hanc enim semper vocavit catholicam, neque ad fidem aliam possunt illa verba referri. Declaravit ergo ille rex et sua confessione confirmavit, fidem, quam præcedentibus temporibus Anglia profitebatur, catholicam fuisse. Cur ergo rex Angliæ in articulo primatus tam libenter ac pertinaciter suum sequitur prædecessorem, et in reliquis articulis, in quibus Henricus veritatem catholicam confessus est, eundem abnuat imitari? Quod si fortasse respondeat sectam suam ab aliis educatoribus ab incunabulis accepisse, saltem fateatur necesse est, illam novam ac recentem esse; ex quo facile etiam concluditur, illam non posse esse catholicam, sed potius esse a fide catholica defectionem. Verumtamen hunc locum in sequentibus latius prosequemur: nunc satis sit ostendisse, sine fundamento et inconstanter opinatos illos, qui, in articulo primatus Henrico fidem adhibentes, ejus fidei catholicæ confessionem detestati recusant.

6. *Altera ejusdem partis probatio.* — Sed videamus ulterius, quo sensu Anglicanam fidem ante Henricum VIII non fuisse catho-

cam, astruant. Duobus enim modis id exco- gitari potest. Unus est, in principio quidem fidem catholicam prædicatam esse in Anglia, et receptam etiam Gregorii tempore, postea vero corruptam et amissam fuisse; alter vero modus erit, si quis sentiat, in ipsamet prædicatione fidei per Augustinum facta, traditam esse Anglis doctrinam fidei jam corruptam, et ab antiqua catholica et Apostolica longe diversam; ostendemus autem utrumque ex his modis esse incredibilem. Et imprimis si prius Anglia tempore Gregorii catholica fuit, qui dixerit, postea ante Henricum mutatam fuisse, necesse est ut ostendat quo tempore ea mutatio contigerit, sub quo rege, et sub quo Pontifice Romano, vel sub quibus Prælatibus Anglicanis; itemque in quibus rebus vel articulis facta fuerit mutatio; nihil autem horum cum aliquo veritatis aut probabilitatis indicio hactenus monstratum est, vel ostendi potest; ergo hoc ipso talis assertio tanquam voluntaria et temeraria, et illi regno injuriosa rejicienda est.

7. Deinde si attente considerentur quæ Beda et aliæ historiæ Anglicanæ referunt, nullum schisma, nullave hæresis inveniatur, quæ post Gregorium totam illam gentem occupaverit. Imo neque legitur mutatio aliqua, vel varietas in his omnibus, quæ nunc novi detestantur hæretici. Nam, ut ex dicendis constabit, eadem fuit sacramentorum religio, eademque sacrosanctæ Eucharistiæ fides ac veneratio, idem Sanctorum cultus, ac sacrarum imaginum usus, et, quod caput est, eadem ad Apostolicam sedem obedientia et subjectio: quæ igitur fingi potest defectio a fide catholica, quæ per universum illud tempus in Anglia fuerit? Denique cum Anglia ex tunc eandem fidem, quam Romana Ecclesia, semper professus fuerit (hoc enim nemo negare potest, qui historias ecclesiasticas legerit), non potuit eadem Insula catholicam fidem amittere, quin Romana etiam Ecclesia illam amiserit: nam fuit utriusque eadem fides. Ostendemus autem paulo inferius Romanam Ecclesiam post Gregorium a catholica fide non defecisse, imo in universum ab illa deficere non posse; ergo neque in Anglicana Ecclesia mutatio in catholica fide eo tempore facta est.

8. *Rex Jacobus videtur sentire fidem per Augustinum in Anglia prædicatam non esse catholicam.* — Superest ergo ut dicant, licet Anglia non mutaverit fidem a tempore Gregorii usque ad Henricum VIII, nihilominus eo tem-

pore non fuisse catholicam, quia fides, per Augustinum et alios ministros Gregorii prædicata, catholica non fuerit. Ex quo fit ut ante Henricum VIII nunquam in Anglia fuerit catholica fides, saltem in ea parte Britanniae, quæ usque ad Gregorium Evangelii lucem non recepit. Quod quidem, quantum conjectare possum, non abhorret a Jacobi regis fide, seu opinione, nam ea jacit in Præfatione principia et fundamenta, quibus hæc sententia valde consentanea esse videatur. Ibi enim omnem doctrinam fidei, quam Ecclesia Romana post quingentesimum a Christo annum amplexa est, incertam et suspectam se habere sentit, aliisque suadere conatur. Nam in pag. 43: *Quidquid (ait) quadragesimo post Christum annis unanimi consensu Patres ad æternam salutem necessarium statuerunt, aut cum his ita esse sentiam, aut modesto saltem silentio obmutescam, reprehendere certe non audeo.* In quibus verbis dum solis Patribus primorum quatuor sæculorum aliquid auctoritatis defert, totam recentiorum doctrinam suspectam habet, et (quod mirandum est) etiam illis antiquissimis Patribus, unanimi consensu loquentibus, fidem suam non accommodat, sed solum reprehendere non audeo; cæteros ergo omnes, qui posterioribus floruerunt sæculis, etiamsi de re ad salutem necessaria, unanimi consensu aliquid statuunt, reprehendere audebit, ne dum de eorum fide dubitare. Deinde pag. 47 subnectit, non quidquid Romana Ecclesia ante quingentesimum Christi annum de fide credendum docuit, pro fide habendum esse. Hinc ergo vehemens oritur conjectura, non difficile admissurum esse Jacobum fidem per Augustinum in Anglia seminatam, non fuisse puram et catholicam, sed aliis nævis, imo rebus quas ipse nuperas ac novitias appellat, fuisse permixtam. Cum enim ipse sentiat, a quingentesimo Christi anno Romanam fidem cœpisse deficere, et falsis dogmatibus permisceri; et Augustini prædicatio in Anglia anno 582 post Christum inceperit, teste Beda, lib. 1 suæ Hist., cap. 23, quid mirum est, si concedat, vel respondeat fidem ab Augustino prædicatam, neque puram, neque omnino catholicam fuisse?

9. *Fidem ab Eleutherio prædicatam fuisse veram.* — Quanta vero et quam pernicioosa dogmata in hoc modo respondendi seu evadendi contineantur, ex altioribus fidei principiis in sequentibus demonstrare conabimur; nunc vero inchoatum discursum prosequendo, res-

ponsum illud esse ab omni ratione alienum, et receptissimis historiis contrarium, et ipsimet Anglicanæ genti ignominiosum et injuriosum, ac denique contra Gregorium et Augustinum esse imposturam gravissimam, ostendendum est. Prius vero supponamus, fidem prædicatam in altera parte Britanniae longe ante tempora Gregorii omnino veram, puram et catholicam fuisse, et in ea per plures annos perseverasse. Quod non existimo, vel Regem Angliæ vel aliquem ex suis ministris negaturum esse. Quia de tempore Eleutherii, et usque ad quadringentesimum, vel quingentesimum Christi annum, rex etiam ipse sentit, in Romana Ecclesia veram Christi fidem, puram et illibatam conservatam fuisse. Cum ergo pars illa Britanniae fidem per Eleutherium acceperit, et in ea semper cum Ecclesia Romana communicaverit, et hæresibus contra illam insurgentibus, præsertim Arianæ et Pelagianæ restiterit, ut idem Beda per plura capita refert, evidentissimum est, fidem Britannicam in ea parte et illo tempore catholicam fuisse. Atque hujus veritatis præter Gildam, Bedam, et alios historiographos, habemus antiquissimos testes, Tertullianum, Eleutherio vicinum, qui lib. contra Judæos, c. 7, inter Ecclesiae Catholicae provincias, et regna veram Christi fidem profitentia, ponit, *Britannorum inaccessa Romanis loca, Christo vero subdita*; et Chrysostomum, qui tom. 5 in Demonstratione contra gentiles, quod Christus sit Deus, col. 14, amplitudinem etiam Ecclesiae Catholicae describens, ait: *Nam et Britannica insula extra hoc mare sita, et quæ in ipso Oceano sunt, virtutem verbi senserunt, sunt enim etiam illic fundatae Ecclesiae, et erecta altaria*; et t. 3, in sermone de Pentecoste, *Hodie nobis*, etc., similiter describens sanctitatem Ecclesiae Catholicae, inter alias provincias Britanniam enumerat, dicens: *Ante hoc autem quoties in Britannia humanis vescabantur carnibus, nunc jejuniis afficiunt animam suam.*

10. *Idem de fide ab Augustino prædicata concluditur, primo auctoritate.*—Ex hoc igitur fundamento ita concludo: fides sub Gregorio in Anglia prædicata, nec contraria nec diversa fuit ab illa quæ sub Eleutherio Britannis prædicata est: sicut ergo prior catholica fuit, ita etiam posterior, quia revera in se non fuit prior aut posterior, sed una et eadem, quæ citius vel tardius diversas illius insulae partes occupavit. Cujus rei testis locupletissimus est Beda, dicto lib. 1 Hist. Angl., c. 22, ubi refe-

rens pravos mores Britannorum fidelium, inter alia sic inquit: *Quin inter alia inenarrabilem scelerum facta, quæ historicus eorum Gildas flebili sermone describit, et hoc addebat, ut nunquam genti Saxonum, sive Anglorum secum Britanniam incolenti verbum fidei prædicandum committerent. Sed non tamen divina pietas plebem suam, quam præscivit, deseruit, quin multo digniores genti memoratae præcones veritatis, per quos crederet, destinavit.* Et statim c. 23 narrare incipit Gregorii providentiam in mittendo Augustino cum sociis ad fidem Anglis prædicandam, et in c. 26, non solum prædicatores illos Apostolicam doctrinam docuisse asserit, sed etiam vitam fuisse imitatos: *Cæperunt (inquit) Apostolicam primitivæ Ecclesiae vitam imitari, orationibus videlicet assiduis, vigiliis, ac jejuniis serviendo, verbum vitæ, quibus poterant, prædicando, cuncta hujus mundi velut aliena spernendo, etc.* Et infra: *Crediderunt nonnulli, et baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis vitæ, ac dulcedinem doctrinæ eorum celestis.* Et infra subjungit, plures quotidie ad audiendum verbum coepisse confluere, ac relicto gentilitatis ritu, *unitati se sanctæ Christi Ecclesiae credendo, sociare.* In confesso itaque debet esse ex hac Bedæ narratione, eandem catholicam fidem fuisse Anglis prædicatam, quæ prius fuerat Britannis tradita, et ita illam insulam in unitate fidei, et inter se, et cum aliis christianis populis unitati Ecclesiae fuisse conjunctam.

11. *Secundo, ex utriusque comparatione.*—Præterea, ex his quæ de modo religionis christianæ utriusque gentis, loci ac temporis, vel in iisdem historiis referuntur, vel per se manifesta sunt, palam est nullam fuisse inter utramque prædicationem doctrinæ diversitatem. Nam imprimis pro comperto habetur, ea dogmata fidei, quæ Protestantes ipsi, et cum eis rex Angliæ antiqua vocat, quæ tum in tribus symbolis continentur, tum in quatuor primis Conciliis explicata ac definita sunt, integra fide et veritate fuisse per Augustinum et socios Anglis prædicata, cum eodem tempore Gregorius decreverit quatuor prima generalia concilia, sicut quatuor Evangelii libros suscipienda, et in veneratione habenda esse, quibus etiam quintum annumerat, lib. 1 Epistolarum, epist. 24. Neque ipsimet Anglicani Protestantes, qui de hac fide antiqua gloriantur, et eam se retinere profitentur (quod quam verum sit, postea videbimus) illam aliunde quam a Gregorio et ab Augusti-

no, ejus ministro, per traditionem et continuam successionem suorum prædecessorum fidelium habuerunt; de his ergo dogmatibus nulla est, quæ ad præsens attinet, controversia.

12. Alia vero, quæ ipsi nunc in Ecclesia Catholica Romana reprehendunt, ut sunt Missæ sacrificium, altaria, Ecclesiae in honorem Sanctorum ædificatæ, reliquiarum veneratio, Sanctorum invocatio, sanctorum imaginum usus, Ecclesiae Romanæ obedientia et subjectio, sicut libenter admittimus, fuisse credita et observata in Anglia a temporibus Gregorii, ita ipsi negare non possunt eadem fuisse credita et observata in Britannia a temporibus Eleutherii; ergo vel negent fidem primitivam in Anglia prædicatam, fuisse catholicam, vel desinant fidem per Augustinum inductam accusare, vel tanquam minus catholicam repudiare. Probatur æquiparatio proposita, nam imprimis Beda, dicto c. 26, refert fuisse in Anglia ecclesiam in honorem S. Martini antiquitus factam, dum adhuc Romani Britanniam incolerent, nempe ante Augustini prædicationem, et post illam subjungit: *In hac ergo et ipsi primo convenire, psallere, orare, missas facere, prædicare, et baptizare cæperunt, donec rege ad fidem converso, majorem prædicandi per omnia, et ecclesias fabricandi vel restaurandi licentiam acciperent.* Et c. 33, refert, Augustinum Ecclesiam quamdam, ibi opera Romanorum antiquorum fidelium antea factam, dedicasse et consecrasse, et ejusdem hortatu factam esse ecclesiam Beatorum Apostolorum Petri et Pauli, quam successor ejus Laurentius consecravit.

13. Simili autem modo Gildas antiquam Britanniae fidem, et religionem christianam descripsisse videtur in sua historia, seu opusculo de excidio Britanniae, ubi in col. 4, loquens de tempore post mortem Diocletiani, sic inquit: *Renovant ecclesias ad solum usque destructas, basilicas Sanctorum Martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac veluti victorica signa passim propalant, dies festos celebrant, sacra mundo corde oreque conficiunt, omnes exultant filii gremio, ac si matris, Ecclesiae consorti.* Et inferius col. 8, loquens de tempore cujusdam persecutionis, inquit: *Ita ut cunctæ coloniae crebris arietibus, omnesque coloni cum Præpositis Ecclesiae, ac populo, etc., solo sternerentur.* Et infra: *Et sacra altaria cadaverum frusta, crustis purpurei cruoris tecta velut in quoddam horrendo torculari mista viderentur.* Et paulo inferius iterum

mentionem facit *sacrosancti altaris*, quod vocat *sacrificii celestis sedem*. Et inferius deplorat, quod tempore persecutionis non audiebantur Dei laudes, *Canora Christi tyronum voce suaviter modulante, neque ecclesiastica melodia*; et paulo inferius, col. 13, mentionem facit nuptiarum, quas *illicitas* vocat, *quia post votum monachi factas*. Ac denique in fine illius libri, in ecclesiastico ordine numerat *Episcopos, sacerdotes, et alios clericos*. Quos quidem in alio opere, de Ecclesiasticorum correctione, graviter reprehendit quoad mores, licet statum maximopere veneretur; et inter reprehensiones adhibet, *raro sacrificantes, ac raro puro corde inter altaria stantes*. Et inferius distinguit varios ecclesiasticos gradus, præsertim episcopatum, et presbyterium, et eos graviter reprehendit, *qui non ab Apostolis, vel ab Apostolorum successoribus habent sacerdotia, sed a tyrannis emunt*. Quibus consentanea sunt verba quæ supra ex Chrysostomo retuli, quibus tradit, suo tempore in Britannia fundatas fuisse ecclesias, et erecta altaria. Quæ omnia manifeste ostendunt quam fuerit consona fides et religio illius temporis cum ea, quæ fuit tempore Gregorii, et quam nunc in Ecclesia Romana conspicamur; et e converso quantum ab illa discrepet ea, quæ nunc est in Anglia, non reformata (ut ipsi vocant), sed revera potius deformata religio, quæ celeste sacrificium non habet, vel per fidem recipit, altaria destruit, sacerdotes detestatur, et templa in honorem Sanctorum dicata non admittit. Igitur nova est hæc et humana inventio; fides autem, tam sub Gregorio quam sub Eleutherio in Anglia prædicata, vera et catholica fuit, semperque usque ad prædictum Henrici regis lapsum permansit.

14. *Tertio, ex sanctitate, et miraculis Augustini et sociorum.*—Possumus hoc præterea confirmare ex modo, quo illa fides per Augustinum et socios Angliæ tradita et persuasa est. Nam imprimis vita illorum prædicatorum quantum Apostolicæ similis fuit, tantum a novis sectariis et eorum moribus discrepabat: nam illi religiosam sectabantur vitam, quam isti abominantur; illi Missas et sacrificia celebrabant, isti tanquam diabolicum commentum effugiunt; illi assiduis vigiliis et jejuniis serviebant, et cuncta hujus mundi spernebant, ut ait Beda; isti vero voluptatibus corporis dediti, nihil aliud præter humanum honorem quærunt. Denique ait Beda: *Illi non demoniaca, sed divina virtute præditi, veniebant,*

crucem pro vexillo ferentes argenteam, et imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam, litaniasque canentes, pro sua simul, et eorum propter quos et ad quos venerunt, salute aeterna, Domino supplicabant. Atque his armis, divinis potius quam humanis, brevi tempore Regem simul cum regno ad Ecclesiae unitatem, et Apostolicæ sedis obedientiam reducerunt.

15. Addit denique Beda id non esse perfectum sine multis miraculis; sic enim ait c. 26: *At ubi rex delectatus vita mundissima sanctorum, et promissis eorum suavissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmaverunt, credens baptizatus est, etc.* Et cap. 31, refert tot ac tanta signa fuisse per Augustinum facta, ut Gregorius Pontifex, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, missa ad eum peculiari epistola, ipsum hortatus sit. Quæ est 58, libri 9, indict. 4, ubi inter alia, hæc ad nostrum maxime facientia propositum superaddit Gregorius: *Scio quia omnipotens Deus, per dilectionem tuam in gente, quam eligi voluit, magna miracula ostendit, unde eodem dono cælesti, et timendo gaudeas, et gaudendo pertimescas.* Item lib. 2, c. 2, Beda refert Augustinum in confirmationem fidei, cæco visum restituisse; et inferius, cap. 7, de Melito, tertio post Augustinum Cantuariensi Archiepiscopo, insigne miraculum furentem restinguendi ignem adjungit; et Polydor., lib. 4 de eodem (quem Miletum vocat) memorat, cum bene multa edidisset miracula, post quartum annum, quam sedere cæperat, e vita in cælum migrasse. Cujus ergo cogitationem subire potest, fidem sanctitate vitæ Apostolicæ comprobata, et insignibus, nec paucis comprobata miraculis, tantoque fructu et efficacia verbi prædicatam, catholicam non fuisse? Aut quis cogitare audeat, nedum dicere, omnes Christianos, religiosos, et Apostolicos viros, et reges etiam qui interdum miraculis claruerunt (ut de Eduardo II refert Polydor., lib. 8, non longe a fine) quis, inquam, credere posset omnes hos catholica fide caruisse, ac subinde æternam salutem non fuisse consecutos? Quia sine vera fide nemini patet aditus ad æternam gloriam; vera autem fides non est, quæ catholica non est. Aut quis prudenter sectam a Luthero, Calvino, et similibus hominibus inventam, nullis signis ac miraculis confirmatam, nec vitæ probitate cohonestatam, antiquæ fidei antepone, et comparatione illius catholicam vocare præsumat? Videat igitur Jacobus rex,

quam rationem redditurus sit suæ fidei, quando districtè examinandum est, an defensor fidei catholicæ, vel potius oppugnator extiterit?

16. *Ultimo, ratione eadem veritas stabilitur.* — Postremo tandem loco non omitam rationem aliam qua idem confirmem, et fidem per Augustini prædicationem in Anglia introductam, veram et catholicam fuisse ostendam. Nam si illa catholica non fuit, nulla profecto fuit eo tempore fides catholica in mundo, vel saltem nulla erat tunc fides, de qua certe constare posset, an esset catholica, necne. Unde consequenter fit nullam fuisse tunc in orbe doctrinam, quam homines, qui salvari cuperent, tota animi certitudine, ac firma deliberatione, tanquam divinam, et a Christo Domino integre traditam, eligere, amplexari aut retinere possent. Hæc autem omnia tantam sonant impietatem, tantamque absurditatem præ se ferunt, ut si admittantur, alia impugnatione non egeat illa doctrina, ex qua talia dogmata sequuntur; nam in his errorem, et impietatem suam satis prodit. Superest ergo ut consecutionem probemus, quod non erit difficile consideranti, nullam fuisse tunc in mundo doctrinam fidei, in qua tot testimonia, et signa veritatis, antiquitatis, ac perpetuæ successionis ab Apostolorum prædicatione concurrerent, sicut in illa quam Augustinus in Anglia prædicavit. Illa enim non erat alia quam Romana fides, quæ annuntiata est in universo mundo, et in eo recepta, tunc etiam perdurabat; ergo si illa catholica non erat, nulla profecto erat in mundo catholica fides. Denique hoc ipsum directe ex ipsiusmet regis confessione comprobatur, quia de sua secta tanquam de fide catholica gloriatur. Necesse est enim ut consequenter fateatur, nullam aliam fidem, a sua secta diversam, esse catholicam, quia fides vera et catholica non est nisi una, teste Paulo, ad Ephes. 4. Ergo fides, quæ fuit ante Henricum VIII, non potest censeri catholica a sectariis, quia eo tempore præsens Angliæ secta non erat in mundo, quæ catholica, ac subinde sola, vera et unica ab eis proclamatur. Hæc quidem ratio gravissima fundamenta nostræ fidei subinducit; quia vero ab adversariis duobus præcipue modis eluditur, ideo fusiùs stabilienda, et contra hæreticorum subterfugia munienda est.

CAPUT III.

ECCLESIAM CHRISTI NON POSSE VERAM FIDEM AMITTERE OSTENDITUR, ET RATIO FACTA ROBORATUR.

1. *Proponitur error hæreticorum asserentium fidem in tota Ecclesia defecisse.*—Eo superiori capite discursu rationis deventum est, ut vel sectam Anglicanam non esse fidem catholicam, sed defectionem ab illa; vel e converso ante exortam sectam istam, catholicam fidem in mundo defecisse necessario concedendum sit; ac proinde cogi Jacobum regem, aut titulum defensoris catholicæ fidei deserere, aut affirmare a quingentesimo Christi anno, vel alio simili, usque ad exortum Lutherum, Calvinum, vel quempiam alium ex istis, mundum fide catholica caruisse. Videntes igitur auctores novorum dogmatum vim prædicti discursus, veriti non sunt dicere, ante ipsos veram et puram fidem defecisse in universali Ecclesia Dei, seque fuisse extraordinario modo a Deo missos ad abolitam fidem restituendam. Ita refertur ex Luthero in colloquiis latinis, tom. 2, cap. de Patribus; et Calvino, lib. 4 Institut., c. 2 et 3; Melancthone, et Bullingero, et aliis.

2. Et quantum ex libello regis Jacobi colligere possum, non est ipse alienus ab hac sententia, et vel istismet novatoribus, vel alicui illorum, vel certe sibi ipsi tanquam novo Evangelistæ fidem adhibet. Nam in Præfatione, pag. 33, prius quam referat privata quædam facta quorundam prædecessorum suorum, hæc verba præmittit: *Ut omnibus inde constet, etiam illis sæculis, quibus crassior cæciorque veritatis ignoratio orbi incubuit, Angliæ reges sæpe pontificium ambitum, gliscentemque tyrannidem non modo non tulisse, sed et illi fortiter restitisse.* Quæ verba quantum spectant ad quæstionem de primatu, in 3 libro expendentur; nunc solam eam partem considero, in qua, ante suum novum evangelium, orbem in veritatis cognitione cæcum fuisse profitetur. Ex quo principio, paulo inferius, pag. 47, subinfert, Doctores Ecclesiæ Romanæ (de his enim sine dubio loquitur), *nova disputandi et philosophandi ratione theologiam corrupisse.* In alio vero ejusdem præfationis loco, principes christianos allocutus, subjungit: *Cum Paulo opto, vos omnes fieri tales hac una in re, qualis et ego sum, imbrimis ut velitis Scripturas pervolvare, ea*

his credendi normam petere, neque super aliorum incertis opinionibus, sed vestra ipsorum certa scientia fidei fundamenta collocare. In quibus verbis seipsum plane vivam suæ fidei regulam constituit; nam licet corpori Scripturæ, ut sic dicam, seu litteræ ejus aliquid tribuat, sensum autem, qui est anima ejus, sibi reservat, et privatae suæ intelligentiæ, quam certam scientiam appellat. Et ideo dixi, sibi ipsi tanquam novo Evangelistæ fidem adhibere, contempta, et ut falsa repudiata Ecclesiæ Romanæ doctrina.

3. *Prædictus error priscis hæreticis familiaris fuit: Lucifer apud Hieronymum; Donatista, teste Augustino.*—Non est profecto novum homines, a catholica fide deficientes, lapsum suum universalis Ecclesiæ accusatione tege-re velle aut excusare. D. Hieron., dialogo contra Luciferianos, refert, Luciferum asseruisse, *universum mundum esse diaboli, et familiare illi fuisse dicere, factum de Ecclesia Iupanar.* Augustinus etiam, epist. 48, et lib. de Unit. Eccles., c. 12 et 13, et sæpissime, in Donatistis, hoc reprehendit, generalius in hæreticis, Psalm. 101, concion. 2, dicens: *Sed existunt qui dicant: Jam hoc factum est, respondit ei in omnibus gentibus Ecclesia, crediderunt in eum omnes gentes, sed illa Ecclesia, quæ fuit omnium gentium, jam non est, perit, hoc dicunt (ait Augustinus) qui in illa non sunt. O impudentem vocem! illa non est, quia tu in illa non es? Vide ne tu ideo non sis; nam illa erit, etsi tu non sis. Hanc vocem abominabilem et detestabilem, præsumptionis et falsitatis plenam, nulla veritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, perniciosam, prævidit spiritus Dei, et tanquam contra illos, cum annuntiaret unitatem in conveniendo populos in unum, et regna, ut serviant Domino, etc.* Simili modo Tertull., lib. de Præscriptionibus adversus hæreticos, cap. 7, hunc etiam prætextum hæreticorum notat, eumque impugnat, et inter alia sic irridet c. 29: *Quoquo modo sit erratum, tamdiu utique regnavit error, quandiu hæreses non erant. Aliquos Marcionitas, et Valentinianos (addo Lutheranos, vel Calvinistas) liberanda veritas expectabat, interea perperam evangelizabatur, perperam credebatur, tot millia millium perperam tincta, tot opera fidei perperam administrata, tot virtutes, tot chrismata perperam operata, tot sacerdotia, tot ministeria perperam functa, tot denique martyria perperam coronata? Nihil profecto ad confundendos novi*